

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ВИНОГРАДАРСТВА

М. І. Дмитрук, аспірант,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Розглянуто основні тенденції розвитку виробництва винограду в сільськогосподарських підприємствах України. Визначені його основні організаційно-економічні умови. Встановлено, що підвищення рівня концентрації позитивно впливає на зростання рівня рентабельності виробництва винограду.

Постановка проблеми. Розвиток виробництва будь-якої продукції залежить від цілого ряду факторів. В умовах ринкової економіки розвиток забезпечується за рахунок оптимізації обсягів попиту, пропозиції та встановлення такого рівня цін, який би задовольняв кінцевого споживача (щоб продукція була доступною для нього) та товаровиробника (щоб він мав змогу забезпечити виробництво з собівартістю меншою, ніж ціна на ринку).

Для ефективного виробництва продукції виноградарства необхідно забезпечити інтенсифікацію виробництва. Одним з важливих факторів цього може бути розвиток коопераційних відносин

між товаровиробниками. Спільне використання технологій, техніки, сільськогосподарських машин, організацій збуту шляхом формування товарних партій продукції дозволить підвищити показники ефективності виробництва у галузі.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Забезпеченню ефективного розвитку виноградарства зокрема присвячено наукові праці вчених-економістів Авласенко О. А., Акуленко Г. М., Белоуса І. В., Власова В. І., Гаркуші О. М., Кирилова Ю. О., Кравець К. П. та багатьох інших. Проте, ситуація в галузі залишається не стабільною і потребує подальших досліджень та рекомендацій щодо її поліпшення.

Мета дослідження. Основною метою дослідження є визначення основних тенденцій розвитку виробництва винограду в сільськогосподарських підприємствах України та обґрунтування важливості кооперації виробників винограду.

Виклад основного матеріалу. Однією з найважливіших умов ефективного виробництва у сільському господарстві є земля. Її наявність, форма власності чи користування, місце розташування, оцінка, ґрунтові показники і т.д. значною мірою впливають на результати господарювання. Тому, базовою умовою розвитку виробництва є вирішення земельного питання.

Протягом 2012-2016 рр. земельна площа виноградників в усіх категоріях господарств в Україні зменшилася з 77,6 до 45,1 тис. га або на 41,9% (табл.1). Звичайно основною причиною цього стало неможливість врахування виноградників у АР Крим та частини зони АТО. Але незважаючи на ці моменти слід відмітити, що спостерігається загальна тенденція до зменшення площ під виноградниками. Так, у 2012 р. їх було 77,6 тис. га, а у 2013 р. залишилося 75,1 тис. га. Тобто лише за рік площа зменшилася на 2,5 тис. га або на 3,2%. Протягом 2013-2016 рр. відмічається схожа тенденція зменшення - з 50,9 до 45,1 тис. га або на 5,8 тис. га чи 12,9%. Тобто, розвиток виноградарства в Україні характеризується зменшенням зайнятих земельних площ.

Хоча дана тенденція типова для усіх категорій господарств, але вона де що відрізняється в різних їх видах. Так площа виноградників у сільськогосподарських підприємствах цілому за досліджуваний період зменшилася на 32,0 тис. га або майже вдвічі. Дані товаровиробники найбільше зазнали втрат від анексії АР Крим. Адже до цього в с-г підприємствах України нараховувалося 61,6 тис. га, а наступний рік уже 37,7 тис. га, що на 23,9 тис. га або 38,8% менше. Тобто, можна зробити висновок, що значна частина земель с-г підприємств України під виноградниками знаходилася саме в АР Крим.

Проте тенденція зменшення площ під виноградниками відмічалася і до цих подій і після. Так, у 2012 р. за даними статистичних досліджень с-г підприємства мали 64,2 тис. га виноградників, а у 2013 р. - 61,6 тис. га або на 2,8 тис. га чи 4,2%. Протягом 2013-2016 рр. дана тенденція продовжується - з 37,7 до 32,2 тис. га або на 5,5 тис. га чи на 17,1%. Тобто, сільськогосподарські підприємства зменшують зацікавленість до галузі виноградарства, що призвело до зменшення їх частки у структурі земельних площ під виноградниками з 82,7% у 2012 р. до 71,4% у 2016 р.

У сільськогосподарських підприємствах відмічаються схожі тенденції - зростання урожайності протягом 2012-2013 рр. та її зменшення протягом 2013-2016 рр. Хоча урожайність за досліджуваний період зменшилася з 53,2 у 2012 р. до 51,9 ц/га у 2016 р. або на 2,4%.

Таблиця 1

Основні показники виробництва винограду в Україні, тис. га

Показник	Рік			2016 р. до 2012 р., %
	2012	2014 ¹	2016 ¹	
Загальна земельна площа під виноградниками в господарствах усіх категорій, всього, тис. га	77,6	48,7	45,1	58,1
в тому числі:				
сільськогосподарські підприємства	64,2	35,7	32,2	50,2
господарства населення	13,4	13	12,9	96,3
Урожайність винограду в усіх категоріях господарств, ц/га	67,2	98,6	88,4	131,5
в тому числі:				
сільськогосподарські підприємства	53,2	76,4	51,9	97,6
господарства населення	127	154,2	124,4	98,0
Валовий обсяг виробництва, тис. т	456	435,6	377,8	82,9
в тому числі:				
сільськогосподарські підприємства	292,9	241	221	75,5
господарства населення	163,1	194,6	156,8	96,1

¹Дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та м. Севастополя; за 2014-2016рр. – також без урахування частини зони проведення антитерористичної операції.

За даними Державної служби статистики в Україні протягом 2012-2016 рр. обсяг виробництва винограду зменшився з 456 до 377,8 тис. т або на 17,1%. Звичайно важливу роль в цьому відіграла окупація АР Крим. Разом з тим, протягом 2014-2016 рр. відмічається також спадаюча тенденція - з 435,6 до 377,8 тис. т.

В сільськогосподарських підприємствах тенденція зменшення обсягу виробництва має ще більші темпи. Так, протягом 2012-2016 рр. досліджуваний показник зменшився на 24,5% - з 292,9 до 221 тис. т, що призвело до того, що частка сільськогосподарських товаровиробників зменшилася з 66,8% у 2013 р. до 58,5% у 2016 р.

Акуленко Г.М. вказує, що «виращування виноградних насаджень пов'язане з використанням значних земельних, трудових і матеріально-технічних ресурсів, тому підвищення ефективності виробництва винограду означає збільшення виходу високоякісної продукції з кожного гектара плодоносних виноградників при одночасному зниженні витрат праці і засобів на одиницю продукції [2].

Підтримуємо думку Авласенко О.А. про те, що «обов'язковою умовою ефективного розвитку виноградарсько-виноробної галузі є принцип локальної інтенсифікації, який стабілізує економічний механізм господарювання» [1].

В результаті проведених досліджень впливу обсягу виробництва винограду на рентабельність його виробництва дають підстави стверджувати, що із збільшенням обсягу виробництва, в тому числі на одне господарство, зростає рівень рентабельності (табл.2).

Таблиця 2

Вплив обсягу виробництва винограду на його рентабельність

Групи за обсягом виробництва винограду, тис. ц	Кількість господарств у групі	Виробництво винограду в середньому на господарство, ц	Отримано прибутку (+), збитку (-), усього, тис. грн	Рівень рентабельності винограду, %
до 1,0	29	349	15,94	2,3
1,01-5,0	28	2314	1,36	0,2
5,01-10,0	12	6519	27,10	4,1
10,01-25,0	17	17262	197,73	56,7
25,01-50000	9	36369	140,28	28,4
50,1-100,0	10	61334	213,31	66,8
більше 100,0	4	159017	490,76	204,0
Всього	109	18563	269,33	74,6

Джерело: за даними Державної служби статистики України.

Встановлено, що із збільшенням обсягу виробництва винограду з 5,1 ц до понад 100,0 ц рентабельність зростає з 4,1% до 204,0%.

Тобто, підтверджується те, що «зростання концентрації виробництва ... зумовлює отримання більшого економічного ефекту й конкурентних переваг галузі» [4, с.93].

Хоча підвищення рівня концентрації призводить до підвищення рівня ефективності виробництва, але важко не погодитися з думкою Гуторова А.О. про те, що «надмірне розширення землекористування різко збільшує витрати на транспортування, ускладнює управління, що позначається на зниженні економічної ефективності діяльності підприємств» [3, с.62].

Отже, важливою умовою ефективного виробництва винограду є підвищення рівня концентрації виробництва. Разом з тим, впроваджуючи заходи щодо інтенсифікації необхідно враховувати рівень окупності вкладень.

Висновки. В результаті проведених досліджень встановлено, що ситуація в галузі виробництва винограду залишається нестабільно. Площі під виноградниками та обсяг виробництва за досліджуваний період зменшилися, урожайність коливається з року в рік, що може свідчити про недосконалість технологій та їх застосування. Важливим фактором інтенсифікації виноградарської галузі є обсяг виробництва в одному господарстві, що може бути забезпечено за рахунок розвитку коопераційних відносин між товаровиробниками. Кооперація дозволяє удосконалити технології виробництва та підвищити його ефективність в результаті ефекту масштабу. Разом з тим в такому випадку забезпечуються товарні партії продукції, за які покупці згодні сплачувати вищі закупівельні ціни. Внаслідок цього підвищення економічна ефективність.

Отже, розвиток коопераційних відносин між дрібними товаровиробниками у виноградарській галузі дозволить забезпечити її інтенсифікацію та підвищення конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішніх ринках

Список використаних джерел

1. Авласенко О.А. Проблематика економічної ефективності виробництва винограду Болградського району Одеської області: прогнози та перспективи // Ефективна економіка. - 2013. - № 6. - Режим доступу: www.economy.nayka.com.ua/?Op=1&z=2115.
2. Акуленко Г.М. Методичні підходи щодо оцінки економічної ефективності виробництва винограду. - Режим доступу: www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?...
3. Гуторов А.О. Визначення оптимального розміру землекористування сільськогосподарських підприємств // Економіка АПК. - 2009. - №4. - с.62

4. Кравець К. П. Сучасний рівень концентрації виробництва підприємств харчової промисловості //Економіка і держава. - 2012. - №4. - С.93